

Reeks Welk Europa
Nummer 44

Europees federalisme

Een poging tot verkenning

Robert Verschooten
voorzitter ESIC vzw

die in eigen naam schrijft

15 december 2011

Met steun van de Provincie Antwerpen

Opgedragen aan hen die begaan zijn
met een dynamisch,
pluralistisch,
democratisch en federaal Europa

Europees Studie- en Informatiecentrum (ESIC) vzw
Ryckmansstraat 5, 2020 Antwerpen
esic@telenet.bec

Copyright (2011) ESIC vzw - citeren mag mits bronvermelding

Europees federalisme

Inhoudstafel

- 01 - Inleidende bedenkingen
- 02 - Poging tot omschrijving
 - 021 - Hoe de EU omschrijven?
 - 022 - Aanverwante begrippen
 - 023 - Wat mag men verwachten van de EU?
 - 024 - Kenmerken van opeenvolgende stappen
 - 025 - Soorten federalisme
- 03 - Europese noden
 - 031 - Welke noden moet de Europese Unie beantwoorden?
 - 032 - Welke doelstellingen voor de Europese Unie?
 - 033 - Welke principes bij de finaliteit van de Europese Unie?
- 04 - Uitgangspunten
 - 041 - Theoretische uitgangspunten
 - 042 - Praktische doelstellingen
- 05 - Europese voorstellen
 - 051 - Belangrijke data (2014 - 2020)
 - 052 - Stappenplan
 - 053 - Inhoudelijke bouwstenen
- 06 - Voorlopige besluiten

Gebruikte afkortingen

bbp	bruto binnenlands product
EBI	Europese Beweging Internationaal
ECB	Europese Centrale Bank
EHJ	Europees Hof van Justitie
EU	Europese Unie
GBVB	gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid
LEP	lid van het Europees Parlement
nvd	nota van de redactie
UEF	Unie van Europese Federalisten

Europees federalisme

01 Inleidende bedenkingen

‘Wat indien men beter zou willen, maar niet weet hoe?’

- Het begrip federalisme, lang een taboe, komt nu frequenter voor in de media. Hierdoor kan het misverstand over de inhoud ontstaan. Niet verklaarde inhoud vergroot mogelijke verwarring.
- Om gevoeligheid voor het begrip federalisme te omzeilen, wordt wel eens gegrepen naar de term meerlagen bestuur (multi-level governance). Beide begrippen hebben een verschillende inhoud. Niettemin is er een verband.
- Tegenspraken kunnen worden gevonden in de hier aangehaalde citaten. Deze tegenspraken wijzen op een grote diversiteit aan opvattingen die er over het Europese project en over Europees federalisme circuleren. Deze diversiteit is een blijk van rijkdom, maar bemoeilijkt het duiden.
- Deze bijdrage wil diegenen helpen die zich voor het Europees federalisme interesseren, dit begrip beter willen begrijpen en er de veelvuldige facetten van willen leren kennen.
- Deze bijdrage is schematisch en samenvattend. De hier aangehaalde stellingen over federalisme zijn meestal recent en komen van gekende opinievormers. Europees federalisme komt er aan bod, evenals zijn toepassing.
- Pogen een brug te slaan tussen een abstract concept en de praktische toepassing is niet zonder risico. De lezer kan de indruk krijgen dat er één standpunt wordt ‘opgedrongen’. Inderdaad, er wordt vooral uitgegaan van een Europees federalistisch standpunt. Toch zijn er binnen de Europees federalistische beweging méér dan louter vormverschillen (zie in website www.europadebat.be onder ESIC/Publicaties - Welk Europa n° 45).
- Deze bijdrage wijst ondermeer op de uitgangspunten van Europees federalisme. Doel is coherentie van inhoud en vorm van het Europees project. Hierbij hoort ook een Europees maatschappijproject.
- Bij moeilijke kwesties praten gesprekspartners soms op verschillende niveaus met elkaar. De ene partij heeft het over het probleem, terwijl de andere zijn standpunt weergeeft. Nog iemand anders kan het hebben over de concrete aanpak (Mies Cosemans)
- Tactische en strategische motieven en een tijdspad kunnen tot grote verschillen leiden. Iedereen is er bij gebaat zijn/haar uitgangspunten duidelijk te formuleren. Verschillende uitgangspunten leiden tot verschillende gevolgtrekkingen/projecten. Zo ontstonden er rond het Europese project stromingen, die allemaal de Europese politieke agenda willen beïnvloeden. Deze bijdrage is een denkoefening, tussen vele andere. Ze wil elkeen een combinatie van uitgangspunten laten kiezen.
- Alvorens één combinatie te kiezen, is het zinvol zich eerst de vraag te stellen: ‘Wat willen we bereiken, om er wat mee te doen?’ Deze vraag kan worden samengevat in twee kernwoorden: welk einddoel (finaliteit), en welk maatschappijproject streven wij na? De antwoorden bepalen de reikwijdte van het Europese project.
- Veel federalisten hebben schroom zich te wagen aan een (proef)formulering van het Europees federalisme en of een federaal project dat Europa nodig heeft. Ze

- argumenteren dat het te vroeg is, dat er verdeeldheid zou ontstaan onder federalisten, ze de omstandigheden niet kennen waarop moet worden ingespeeld.
- Er zijn geen goede redenen om die oefening uit te stellen. Zelfs een gedeeltelijk onvolledige of 'verkeerde' denkoefening kan nog steeds de start zijn voor een nieuwe en betere versie. De oefening zal rekening moeten houden met veranderende omstandigheden. De wereld wacht niet tot dat Europa klaar is met een reflectie over zijn toekomst.
 - Een stappenplan moet in deze denkoefening aanwezig zijn. Zie website www.europadebat.be. onder ESIC/Publicaties Welk Europa? nrs 41,42 en 43.

02 Poging tot omschrijving

'Uit de schok van de gedachten komt het licht.' (Frans gezegde).

021 Hoe de Europese Unie omschrijven?

- Unie van soevereine staten, functioneert als iets méér dan een confederatie.
- De huidige bestuursvorm is een rechtssysteem, niet een staatsvorm.
- Het rechtssysteem heeft voor het Europees Hof van Justitie een quasi-grondwettelijke waarde.
- Een evoluerend onvoltooid politiek project.
- Het huidige politieke systeem, met de directe verkiezing van het Europees Parlement maar zonder binding met de aanstelling van Europese topfiguren, de indirecte legitimering van de Europese Raad, een executief (Europese Commissie) dat niet echt steunt op de voorkeur van de kiezers, en de afwezigheid van een participatieve democratie, is om evenveel redenen ontoereikend en onaangepast.
- De dynamiek van de besluitvorming wordt (intentioneel) beperkt door een onevenwichtige verdeling van de macht onder de verschillende Europese instellingen (de Europese Raad heeft meestal de eindbeslissing).
- Het Europese bestuursmodel is hybride, dwz. met tegelijkertijd intergouvernementele, communautaire en federale kenmerken. Dat hybridisch karakter betekent een geweldige handicap voor de EU.
- Vanuit een zuiver grondwettelijk standpunt behouden de natie-staten het grootste deel van hun soevereiniteit. De facto zijn ze niet langer in staat deze soevereiniteit om te zetten in de echte macht. De beslissingen worden steeds méér op een hoger niveau genomen dan dat van de natie-staten, stelt Alessandro Cavali, vast (The Federalist Debate - 11/2010).
- Het systeem van een meerlagen bestuur in Europa schept omstandigheden waarin beslissingen worden genomen die aan elke vorm van democratische controle ontsnappen. Het Europese bestuursmodel ontwikkelde toch originele vormen van transnationale samenwerking. Deze vormen dienen nu snel te worden aangepast met het oog op méér effectiviteit en democratische legitimatie.
- In het Europa van vandaag zijn de binnenlandse en de internationale dimensies zo vervlochten, dat het onderscheid 'binnen- en buitenland' vervaagt.
- In de Europese Unie is er geen centrale overheid. Er is een centraal optredende coördinator (Europese Commissie), die het beleidsvoorbereidend werk doet en de beslissing overlaat aan de Raad van ministers (gecentraliseerd orgaan) en aan

- de volksvertegenwoordiging (Europees Parlement), in overeenstemming met de bepalingen van de Europese verdragen. De uitvoering van de beslissingen is gedecentraliseerd. De nationale, of de bevoegde regionale parlementen, zetten die besluiten om in hun wetgeving, alvorens in voege te kunnen treden.
- Het democratisch deficit in de EU beïnvloedt de houding van de Europese volken negatief, stelt Alessandro Cavali (o.c.).
 - Geen democratisch politiek systeem kan zonder zijn bevolking optreden. De regeringsleiders tonen echter een totaal gebrek aan toekomstvisie over de invoering van het concept Europa van de burger.
 - De combinatie van waarden en normen in het Europese project is uniek (grondrechten, gecorrigeerde markteconomie, solidariteit, algemeen Europees belang, e.a.).
 - De kloof tussen de bevolking en haar Europese volksvertegenwoordigers is groot. Dit toont het moeilijke evenwicht op Europees niveau tussen efficiëntie en het representatief karakter van het mandaat van de volksvertegenwoordiging.
 - De Europese Unie kende een koersafwijking door een te grote uitbreiding (te veel verruiming i.p.v. méér politieke verdieping) in 2004 en 2007.
 - Een veelverbreide consensus in Brussel luidt: een minimaal bestuur voor Europa volstaat. Onlangs werden volgende kapitale mislukkingen ervaren: (1) mislukte voltooiing van de interne markt; (2) een mislukte Europese groei- en tewerkstellingsstrategie; (3) een verdrag over budgettaire orthodoxie zal niet volstaan zonder wettelijke instrumenten die economische convergentie en sociale cohesie bevorderen (prof. Guido Montani - ondervoorzitter UEF - 1 trim 2010).
 - De Europese Unie heeft een extern beleid dat haar irrelevantie bestendigt. Dit tegen een achtergrond van globalisering, de opkomst van groeilanden en de verschuiving van de economische macht naar Azië,
 - Onwijsheid van elites ligt aan de basis van westerse economische rampjaren (prof. Paul Krugman). Voor Europa gaat het over de noodzaak om de sociale, politieke en economische structuren te hervormen, om zodoende de aanstormende uitdagingen te kunnen beantwoorden.
 - Europa is geen anti-crisis motor. Europa wordt maar een motor zodra het een (volwaardige, nvdr) politieke unie wordt (uitgerust met aangepaste instrumenten, nvdr) (Yves Lagier, ere-voorzitter UEF-France - 25/03/2010).

022 Aanverwante begrippen

- Een vraag die meestal niet beantwoord wordt is: kan de EU, om effectief te zijn, functioneren op basis van een volwassen rechtssysteem (zoals nu) of moet de Europese Unie een federale staat worden?
- Onderscheid rechtssysteem en rechtsstaat. Het Europese rechtssysteem (het geheel van Europese verdragen, protocollen, besluiten en arresten van het EHJ) is zo ontwikkeld dat het Europees recht, na omzetting, direct kan worden toegepast op nationaal of regionaal niveau. Sommige lidstaten sluiten echter het bestaan van een Europese federale rechtsstaat (- rechtssysteem) uit. Daarom is een twee snelheden benadering onvermijdelijk (voorhoede en achterhoede).
- Verschil tussen een verdrag en een grondwet. Een Europees verdrag is zeer gedetailleerd (stug, complex en snel achterhaald), t.o. een grondwet, die zich beperkt tot principes (ruimer, flexibel en duurzamer). Een grondwet regelt bovendien de verdeling van de bevoegdheden onder de Europese instellingen en de rechten als individu.

- Onderscheid burger en volk. De burger is drager van rechten en plichten en is tevens de bron van soevereiniteit of rechtmatige macht (alle macht gaat uit van het volk). In een representatieve democratie dragen volk en de verkozen politieke klasse samen de legitimiteit van het politieke systeem. De traditie van de gecentraliseerde eenheidsstaten beperkt o.m. de rol van de bevolking tot verkiezingen. Heden groeit de vraag om méér participatie. Het volk is de som van alle burgers. Volk is eerder een abstract begrip, geladen met een grote symbolische en emotionele betekenis.
- Spanning nationaal belang en Europees algemeen belang. Het nationaal belang krijgt een andere invulling in een open maatschappij, zoals de EU. Het nationaal belang kan, zolang het Europees algemeen belang er niet door wordt geschaad.
- Onderscheid gesloten versus open maatschappij. In een gesloten maatschappij vallen privé en algemeen belang meestal samen met het belang van de nationale staat. In een open maatschappij is er een hiërarchie tussen het algemeen Europees belang en het nationaal belang.
- Beide concepten bepalen de reikwijdte van het Europese project. Enerzijds is er een gesloten en nationaal niveau (gesloten, egocentrisch, met een korte termijn visie en een beperkt project). Anderzijds is er een Europees, open, solidair en transnationaal project met een lange termijn visie. De uitgangspunten van beide visies staan diametraal tegenover elkaar. Een keuze dringt zich op.
- Onderscheid republiek en democratie. In een republiek staat het algemeen belang voorop. In een democratie is het de legitimatie van de bestuursdaden. Een combinatie van beide is noodzakelijk.
- De begrippen solidariteit en actieve participatie zijn niet typisch federaal, maar ze zijn wel essentieel, omdat ze de interne cohesie en het maatschappelijke draagvlak van Europa versterken.
- Een verfijnde vorm van democratie schept ruimte voor een betere beleving van de democratische waarden en normen, waardoor burgerzin kan groeien.
- Onderscheid participatie en medebeslissing. Participatie staat niet gelijk aan medebeslissing (Mitbestimmung), wel met het recht op degelijke informatie en dialoog, waarin de aanwezige belangen worden verduidelijkt. Participatie betekent vooral betrokkenheid en beïnvloeding.
- Onderscheid tussen economische regering en economisch bestuur voor Europa. Frankrijk dringt aan op een economische regering, met méér voluntarisme, centralisatie en intergouvernementele samenwerking, terwijl Duitsland aanstuurt op een economisch bestuur in een eerder federale context. In beide wordt er economisch beter samengewerkt. In feite gaat het om twee fases in de richting van een federale rechtsorde (-staat).
- Onderscheid ontwikkeling in positieve of ongunstige richting. Elke ontwikkeling is positief die bijdraagt tot méér democratie, legitimatie, transparantie, efficiëntie, effectiviteit, solidariteit, coherentie en integratie in de Europese Unie.
- Méér Europese bevoegdheden betekenen nog geen hoger democratisch gehalte van het politiek systeem.
- Waarden zijn duurzamer omdat ze algemeen worden geformuleerd. Politieke ideologieën trachten aan die waarden vorm te geven en om te zetten in politieke actie. Een basisfout is dat de meesten onder ons denken dat deze 'waarden' ook deze van de mensen zijn. Dat mensbeeld klopt niet. Onderhuids is er de hang van de moderne mens naar kleinschaligheid. De remedie is onder méér decentralisatie. Paradoxaal genoeg is er daarnaast een sterke staat nodig die ons beschermt op sociaal en fysiek vlak. Een derde verschil, is het verschil tussen de politieke partijen, die minder zal liggen bij hun ideologie, maar bij de

praxis van hun publieke moraal (De Standaard - Herman Van Rompuy - 13/09/2004).

- De huidige Europese economische paradigma's blijken alleen maar te werken in tijden van expansie. Bij elke hapering wordt een deel van de economische 'voortgang' vernietigd. De crisismomenten worden sedert 1971 steeds maar heftiger, totdat we de grenzen van het systeem bereiken. Dat zou het einde betekenen van de naoorlogse welvaartsperiode, die de Europese landen met zoveel zorg hebben opgebouwd en koesteren (Wolftrader van 2/09/2009).
- We kunnen niet langer een rol van betekenis spelen in de wereld zonder economische macht, stelt Herman Van Rompuy (De Standaard - 10/04/2010). Toch is economische groei niet de oplossing voor al onze problemen, zegt prof. Philippe Dessertine, UParijs X (Libération - 10/08/2010). Vanaf de aanvang was het duidelijk dat het niet enkel ging om het lot van één euroland (Griekenland), maar om de toekomst van het Europees economisch bestuur, stelt prof. Danuta Hübner, LEP en ex-eurocommissaris (New Europe - 16/05/2010).

023 Wat mag men verwachten van de Europese Unie?

'Goede intenties tellen weinig mee in het leven, en nog minder in politiek'

Waar moeten we naar streven? Volgende verwachtingen zijn niet eenvoudig te realiseren. Toch zijn zij een goed uitgangspunt om inspanningen te oriënteren en hun onderlinge prioriteit scherp te stellen.

- De Europese Unie moet de kloof tussen haar potentiële en haar feitelijke macht dichten, zegt Timothy Garton Ash (De Standaard - 22/05/2009).
- Europa moet optreden als een 'change agent' en een 'facilitator'. Europa is het enige niveau waarvan politiek zichtbaar effect kan worden verwacht.
- Er is nood aan een coherente institutionele hervorming in Europa, die vertrouwen en stabiliteit herstelt, die de bevoegdheden tussen de verschillende beleidsniveaus oordeelkundig verdeelt, die in functie van doelmatigheid een coöperatief federalisme uitbouwt (waarbij concurrerende en overlappende bevoegdheden worden vermeden). Kortom eenheid in de diversiteit.
- Optimaliseren van een efficiënte en effectieve transnationale samenwerking. Samenwerken wanneer noodzaak en effectieve meerwaarde zijn aangetoond.
- Solidariteit conditioneel maken (rechten en plichten).
- Herstel van de efficiëntie en effectiviteit van de overheid op alle beleidsniveaus.
- Herstel van het democratisch gehalte van alle beslissingen op alle beleidsniveaus. Zowel op Europees als op nationaal en regionaal vlak is méér nodig: de grote Europese issues moeten het voorwerp worden van interactieve debatten. Dank zij burgerparticipatie moeten nieuwe wegen worden gezocht die de verkozen parlementen en regeringen kunnen beïnvloeden. Louter deelnemen aan verkiezingen volstaat niet langer (The Federalist Debate - John Parry - 02/2006).
- Een politieke identiteit nastreven die gebaseerd is op democratische participatie (Guan Schaiko). Dit sluit aan bij het Scandinavische model.
- Herstel van het vertrouwen in de toekomst bij alle actoren in de maatschappij.
- Het formuleren van een gemeenschappelijk Europees - federaal - samenlevingsmodel dat zowel aan de huidige als de toekomstige noden beantwoordt.
- Een politiek systeem invoeren dat soepel inspeelt op en zich aanpast aan een snel veranderende context in Europa en in de wereld.
- Aanpassen van de organisatie en de filosofie van het overheidsbeleid als gevolg

- van de globalisering.
- Een Europees leiderschap dat onmiddellijk ingrijpt om de structuren op een gecontroleerde en aangepaste manier te hervormen, in overeenstemming met een langetermijnvisie voor Europa.
 - Indien dit leiderschap in gebreke blijft, moeten de burgers in Europa hun betrokkenheid tonen door samen te ijveren voor een nieuw Europees project, gesteund op innovatieve concepten, en op nieuwe socio-economisch en politieke evenwichten.
 - Binnen de eurozone lopen er nationale koopkracht- en tewerkstelling stabilisatieprogramma's met zeer beperkt effect. De kost van deze interventies komt volledig ten laste van de nationale (regionale) begroting, terwijl het effect vooral buiten die natie-staat/regio's terecht komt (positieve externaliteit). Veel lidstaten stellen die interventies daarom uit. Deze programma's moeten, omwille van kostprijs/effect, beter op Europees niveau worden gesteund, zeggen Alfonso Lozano en prof. Alberto Majocchi in The Federalist Debate van 11/2010.
 - Een ware politieke breuklijn ligt bij de keuze van de geschikte instellingen en een maatschappijmodel, nodig om de Europese integratie als een totaalproject te realiseren (The Federalist Debate - J-P Gouzy - 11/2008).
 - Europa zal zijn volle betekenis krijgen wanneer het synoniem wordt van de volledige ontplooiing van een moderne (post-nationale, nvdr) maatschappij (The Federalist Debate - J-P Gouzy - 11/2008).
 - Nationale solidariteit moet niet afgeschaft worden in tijden van globalisatie. Deze solidariteit moet worden ingeschreven in bredere vormen van solidariteit tussen natie-staten (lidstaten van de EU of de eurozone, nvdr), binnen regionale federaties, stelt prof. Lucio Levy, voorzitter UEF-Italië.
 - In een in december 2003 door de Europese Raad goedgekeurde strategische nota staat: Er is nood aan 'een actieve en capabele EU om invloed uit te oefenen op wereldschaal en die bijdraagt tot een effectief multilateraal systeem dat leidt tot een billijker, veiliger en méér verenigde wereld'. Hoewel deze nota in de goede richting gaat, toch schiet ze tekort door de urgentie van die actie niet te formuleren. Evenmin wordt er een antwoord geformuleerd, met substantiële federale elementen, over het extern beleid van de EU, als stap naar een Europese federatie (The Federalist Debate - John Pinder - 02/2006).
 - Niemand heeft het monopolie van het Europees belang, ook de Europese Raad niet, stelt Herman Van Rompuy, voorzitter van de Europese Raad, op 11/10/2010.
 - De Europese Unie moet worden vereenvoudigd, zich concentreren op de hoofdzaak, en moet zich voorzien van een doelmatig economisch bestuur en de middelen om met heel haar gewicht te wegen op de herdefiniëring van een nieuwe economische wereldorde, zegt UEF-België (25/09/2010).

024 Kenmerken van opeenvolgende stappen

‘Sommigen willen homogene bevoegdheden,
wij willen vooral een samenhangend beleid kunnen voeren’.

In het Europese project kunnen summier vier opeenvolgende stappen worden onderscheiden (IG + 3 stappen). In de praktijk komen ze in mengvorm voor.

1. Intergouvernementeel systeem

- De lidstaten doen een minieme bevoegdheidsoverdracht aan de Europese instellingen.
- De lidstaten houden volledige controle door bij eenparigheid te beslissen.
- De legitimatie van beslissingen op Europees niveau, wordt volgens de nationale regeringen gehaald uit de indirecte (democratische) legitimering van de nationale regeringen zelf om zich met Europese aangelegenheden bezig te houden.
- Een publiek en open politiek debat ontbreekt.
- Geregeld bij verdrag.

2. Communautaire methode

- In deze fase dragen de nationale regeringen iets méér bevoegdheden over aan het Europese niveau.
- Recent werd voor een groter aantal Europese bevoegdheden, enerzijds meerderheidsbeslissing in de Raad van ministers en anderzijds medebeslissing van het Europees Parlement ingevoerd.
- De meerderheidsbeslissing samen met de medebeslissing, geldt meestal enkel voor 'technische' aangelegenheden, niet voor de grote 'politieke' beslissingen (namelijk nieuwe bevoegdheden, wijziging van Europese verdragen, toetredingen, handelsverdragen e.a.), waar eenparigheid in de Raad van ministers blijft gelden.
- Het huidige politieke systeem in de EU is een hybridisch systeem dat log, traag en ongeschikt blijkt te zijn om de huidige (soms systemische) crises het hoofd te bieden (namelijk niet in staat om snel duurzame, nieuwe en effectieve systemen en passende instrumenten te ontwikkelen).
- Van een publiek en open politiek debat is er nog geen sprake, tenzij in het Europees Parlement. De publieke opinie blijft feitelijk uitgesloten. De media tonen redelijk weinig belangstelling voor de Europese politieke activiteit.
- Instellingen en procedures staan centraal, niet de verwachtingen van de burger.
- Aan de publieke opinie in Europa wordt lippen dienst bewezen, maar geen perspectief op enige vorm van goede communicatie en/of participatie.
- Geregeld bij verdrag.

3. Pre-federaal systeem

- In dit systeem nemen de 'deelsystemen', met federale kenmerken, in aantal toe (nu ECB, budgettaire unie, handelsbeleid, concurrentiebeleid, Europees Hof van Justitie). Er is dus méér gedeelde soevereiniteit. Het aantal meerderheidsbeslissingen neemt verder toe.
- In dit systeem is er nog steeds een onvolledige hiërarchie van de normen/wetten.
- Een directe link tussen de stem van de burger en de aanduiding van de Europese 'top'-functies is nog onvolledig, waardoor de legitimiteit van de beslissingen onvolmaakt blijft.
- Europese politieke partijen verbinden de werving van politieke aanhang nog te weinig met Europese politieke programma's.
- Geregeld bij verdrag.

4. Federaal systeem

- Voert met een Europese grondwet een 'quasi consequent tot consequent'

federaal rechts- en bestuursstelsel in. Deze invoering kan ook in geprogrammeerde stappen plaatsvinden.

- Voert een hiërarchie van de normen in.
- Waakt over het evenwicht van de machten.
- Waakt over een evenwichtige verdeling van bevoegdheid tussen het federale en het niveau van de deelstaten/grondwettelijke regio's.
- Waakt over de legitimatie van alle beslissingen en plaatst rol en belang van de burger centraal.
- Informeert en betreft de Europese burger in het politieke debat over de grote Europese thema's.

025 Soorten federalisme

'Men moet zich de middelen geven om de diversiteit
in de schoot van de EU te besturen'

Algemene beschouwingen over federalisme

- Federalisme, afgeleid van de Latijnse woorden foedus (band) en fides (gezworen trouw), duidt op een geheel van kenmerken of institutionele praktijken van federale politieke systemen, evenals op de politieke theorieën die werden samengesteld, om erover te getuigen of om ze toe te passen. Als vorm van staatsordening stelt federalisme zich tegenover de eenheidsstaat. Een scheiding van bevoegdheden treedt ook op tussen de federale staat en de deelstaten. Een federatie kan ontstaan als gevolg van de vereniging van verschillende staten in de schoot van een federale staat, of door de scheiding van een eenheidsstaat in verschillende gefedereerde entiteiten. De staatkundige dualiteit roept een dubbele loyaliteit van de burgers in het leven (Wikipedia).
- Eenheid in diversiteit: een zoeken naar evenwicht. Wil particuliere vrijheden en de nood aan een collectieve organisatie verzoenen en een evenwicht invoeren tussen de twee tegengestelde krachten, namelijk eenheid en verscheidenheid en vertrekend van het principe van de eendracht, in plaats van eenmaking. De eenheid steunt op het respect van de verscheidenheid en niet op de opslorping van de identiteiten. De unitaire staat vervlakt de specificiteit en eist een totale homogeniteit (Anne-Marie Georges in Federalisme en Democratie - 1989/1).
- Een federale rechtsstaat steunt op een contract. Dit contract wordt vrijwillig aangegaan. Het federaal pact gaat verder dan een gewoon verbond of verdrag, dat van natuur broos is, aangezien het de partijen verbindt door vertrouwen in de waarde, de gegrondheid en de duurzaamheid van hun engagement. Het is geen nevenstelling van onmiddellijke belangen of conjuncturele doelstellingen, noch een vervreemding van de delen. Het betekent loyaliteit in klaarheid en verzekert eenieder zichzelf te kunnen blijven (Anne-Marie Georges, o.c.).
- Federalisme is een ideologie die het exclusieve karakter van de nationale grenzen overstijgt, en een internationale orde bevordert, die steunt op een nieuwe logica, met in de eerste plaats de waarde van onderlinge vrede. Het is een meerlagen bestuursmodel voor onderlinge afhankelijkheid. Federalisme kan ook worden gedefinieerd als de 'theorie van het besturen van complexiteit' en is dan een geschikte organisatorische en bestuurlijke vorm, die samengaat met diversiteit.
- Federalisme is een vernieuwende logica voor samenleven, duurzame ontwikkeling en eeuwigdurende vrede voor elke burger, zowel in Europa als in de wereld.

- Voorrang wordt gegeven aan het algemeen belang. De federatie is tegelijk één en meervoudig. Een verbond is slechts federaal als het steunt op de wil om zaken van algemeen belang gemeenschappelijk te maken en deze boven het eigenbelang te stellen (Anne-Marie Georges, o.c.).
- Federalisme zoekt een evenwicht tussen centripetale en centrifugale krachten. Federalisme toont de beste weg te zijn om tegelijkertijd de nood aan eenheid en het streven naar autonomie te voldoen. Federalisme decentraliseert de soevereine macht en het middenveld tegelijkertijd.
- Federalisme pleit voor de deling van de soevereiniteit, door het principe één natie, en één nationale identiteit op te geven. Federalisme laat toe (als de enige) om die identiteit te bewaren en opnieuw te ontplooien in al haar diversiteit.
- De verdeling van de soevereiniteit en de erkenning van de specificiteit impliceert de devolutie van bevoegdheden naar de verschillende echelons van de Staat, waarbij ieder over eigen financiële middelen beschikt (Anne-Marie Georges, o.c.).
- De harmonie van het geheel stoelt op een systeem van grendels en tegengewichten, die het noodzakelijk evenwicht verzekeren. Een tweekamerstelsel is dan ook een must op federaal niveau (Anne-Marie Georges, o.c.).
- Horizontale samenwerking verenigt, in functie van de belangen en met een welbepaald doel, de deelstaten die binnen de limieten van hun bevoegdheden alle beslissingen mogen nemen. Verticale samenwerking is eveneens een factor van evenwicht, in die zin dat ze een wederzijdse controle invoert onder de verschillende machtsniveaus en de deelstaten betreft in conceptie en uitvoering van de federale wetgeving (Anne-Marie Georges, o.c.).
- Federalisme kan een verfijnde vorm van democratie en efficiëntie bereiken, op voorwaarde dat belangrijke evenwichten worden nagestreefd en bereikt.
- Een klassiek misverstand is de gelijkschakeling van centralisme en federalisme. In de Europese versie betekent het vooral een vorm van geïnstitutionaliseerde decentralisering met groot respect voor de verschillende bestuurslagen. Een Jacobijns of zeer centraliserend federalisme is daar het tegengestelde van.
- Federalisme beoogt precies het tegendeel van centralisatie. Het wil geen bestuurlijke eenheid op één enkel niveau, maar een verdeling van bevoegdheden over verscheidene bestuurlijke niveaus om zoveel mogelijk medezeggenschap, doelmatigheid en daadkracht te bereiken (Mr Willy Goos).
- De grondslag van federalisme is subsidiariteit. Het is een systeem waarin de bestuurseenheden hun autonomie behouden in de actiesferen die hen toebehoren, maar autoriteit afstaan aan een hoger niveau bij het realiseren van gemeenschappelijke objectieven.
- Federalisme is een bestuursvorm die aan een aantal fundamentele wensen van de bevolking tegemoet komt.
- Federalisme, als maatschappijtheorie, leidt tot het zogenaamde Europees sociaal model, of een doorgedreven evenwicht tussen economische vrijheid en sociale rechtvaardigheid, teneinde een rechtschapen sociale markteconomie vol te houden (The Federalist Debate - Simone Vannuccini - 11/2008).
- Enkele Antwerpse wetenschappers lanceerden de idee om de strijd om macht en bevoegdheden te vervangen door een meerlagen systeem waarin zowel de federale staat als de deelstaten de kans krijgen eigen accenten te leggen. Deze conclusie bereikten ze bij de analyse van het Belgisch federalisme. Anders krijg je (dure) overlappingsen (De Tijd - IB - 15/09/2009). Die idee kan op Europees vlak ook nuttig zijn. Om die aanpak te doen werken moet er wel een minimale coördinatie en loyaliteit aanwezig zijn tussen de bestuurslagen.
- Het geven van bestuursverantwoordelijkheid aan de lagere bestuursniveaus kan de burgers de gelegenheid bieden om over hun volksvertegenwoordigers toezicht

te houden en deel te nemen in de beslissingen over de besteding van de belastingen.

- Federalisme onderscheidt zich van separatisme of confederalisme door het besef te bevorderen te horen bij een ruimere gemeenschap dan een stad of een regio.
- Politieke instellingen dragen evenzeer bij tot natievorming als taal, godsdienst, literatuur of folklore.

Transferunie

- Italië is een voorbeeld van gecentraliseerde toewijzing van bestedingen aan de regio's. Die bestedingen willen tewerkstelling en industrialisering bevorderen, naar mislukten, door een gebrek aan overleg met de regio's. De Italiaanse centrale overheid hield er een grote schuldenlast aan over.

Confederalisme

- Elke deelstaat (of lidstaat) kan een gezamenlijke beslissing door een veto verhinderen.
- In dit systeem aanzien de Europese leiders de EU eerder als een alliantie dan als een Unie (John Parry).
- Confederalisten en sceptici willen het Europese beleid opnieuw nationaliseren.
- Volgens Roger Van Campenhout kan de Europese Unie vooruitgang boeken door het Europeaniseren van het intergouvernementele systeem, of het europeaniseren van het nationaal beleid. Eventueel door versterkte samenwerking na te streven tussen die lidstaten, die verder en sneller willen gaan (16/10/2010).

Supranationaal federalisme

- Een supranationale federatie verenigt wat de territoriale (eenheids)staat heeft gescheiden (internationaal) en dissocieert wat de territoriale staat heeft verenigd.

Pre-federalisme

- Pre-federalisme gaat echt federalisme vooraf. Het huidige Europese politieke project is nog onvoltooid, fragmentair en steunt op Europese verdragen, i.p.v. op een Europese grondwet.
- Economische, budgettaire, monetaire, sociale of politieke pre-federale deelsystemen ontstaan door Europese verdragen. Ze missen meestal legitimatie, coherentie, integratie, efficiëntie, effectiviteit, duurzaamheid en transparantie.

Coöperatief federalisme

- In Duitsland zijn autonomie en onderlinge samenhang complementair in de federale staat. Coöperatief federalisme kan de legitimiteit van de politieke instellingen helpen herstellen. Het evenwicht tussen de rijkste en de armste deelstaten van een democratische federatie kan enkel worden bereikt als de deelstaten handelen in een coöperatieve geest.
- Overdracht van bevoegdheden is onvoldoende om samenhang te scheppen.
- In volwassen federale staten, zoals Canada en Australië, worden in het mechanisme van fiscale decentralisatie de deelstaten bovendien gecompenseerd voor verschillen in economische ontwikkeling. Het betreft hier een delicaat evenwicht tussen verantwoordelijkheid en het vermijden van perverse effecten

(I. Van De Cloot - De Tijd - 10/06/2009).

- Samenhorigheid kan niet bij wet worden opgelegd. Toch kan het worden geleerd (Nadia Urbinati). Er is consensus en praktijk voor nodig, en volgens Robert Putnam kan zelfbestuur samenhangendheid opwekken.

Federalisme

‘Een einde is slechts de belofte voor een nieuw begin.’

- Belangrijk misverstand: Europese federalisten hanteren twee soorten institutioneel federalisme.
 - Enerzijds: Europa als unie van soevereine staten (o.m. Joschka Fischer).
 - Anderzijds: Europa als unie van burgers (Europa door en voor het Europese Volk) met de nodige legitimatie (o.m. Angela Merkel). Het verschil is zeer groot. De moeilijkheidsgraad om Europa als unie van burgers te realiseren is nog veel groter dan de eerste optie. Toch bewijzen de regeringsleiders, nu en dan, de bevolking lippendienst. Voorlopig maakt het nu gehanteerde intergouvernementele model geen enkel verschil voor de bevolking.
- Voorwaarden bij de overgang naar een federaal model (voor en door de burgers):
 - In een federale logica moeten de grote (grondwettelijke) keuzes worden gelegitimeerd door de beide bronnen van soevereiniteit, nl. het Europese volk (via hun volksvertegenwoordigers) en de deelstaten (lidstaten).
- Theoretische kenmerken van het federale model (voor en door de burgers):
 - Efficiëntie, effectiviteit, duurzaamheid, diversiteit, cohesie, representatieve democratie, solidariteit, integratie, coherentie, solidariteit, participatie en transparantie.
- Een Europese grondwet (in het model voor en door de burgers):
 - Kan ontstaan via een Europese Conventie of een grondwetgevende vergadering. Goedkeuring via het Europees Parlement, de nationale en/of regionale parlementen en/of via referendum.

Integraal federalisme

- De professoren Michel Mouskhely en Guy Héraud (U Straatsburg) hebben zich toegelegd op de formulering van een zuivere theorie van het federalisme en kwamen uit bij integraal federalisme. Voor hen steunt een federale maatschappij op volgende basisprincipes:
 - Het principe van de autonomie: het is de erkenning van het bestaansrecht van elke georganiseerde groep mensen:
 - het principe van zelfbevestiging: is het recht van elke groep om erkend te worden zodra die groep zegt te bestaan;
 - het principe van zelfbepaling: is het recht van elke groep/gemeenschap om zichzelf te bepalen;
 - het principe van zelforganisatie: het recht om vrij een eigen organisatievorm te kiezen;
 - het principe van zelfbestuur: bestuur binnen de eigen grondregels.
 - Eerste complementair principe: de juiste adequatie, impliceert het principe van de verdeling van de bevoegdheden. Aan de grondslag ligt de gedachte van subsidiariteit.

- Een derde principe is dat van participatie. Verzekert de onderlinge cohesie en draagkracht.
- Het principe van de samenwerking: onderstreept het contractueel karakter van federalisme.
- Het laatste principe is dat van waarborgen: met enerzijds een normatieve waarborg (door de rechtsorde), en anderzijds de gerechtelijke waarborg (door een onafhankelijk gerecht).

03 Europese noden

'If the regime can't change, it must be changed.'

031 Welke noden moet de Europese Unie beantwoorden?

- De EU wil een antwoord formuleren op de grensoverschrijdende problemen van vandaag, die niet langer door het nationale niveau kunnen worden opgelost (globalisering, mondiaal competitiviteitsverlies, verlies welvaart en tewerkstelling). Een gemeenschappelijke aanpak kan deze problemen zichtbaar verhelpen.
- De ijzeren wet van de convergentie houdt in dat de groeiende behoefte aan coördinatie en harmonisering van lidstatelijke rechtstelsels een steeds verdergaande centralisering en daarmee federalisering met zich brengt. (prof. W. Voermans, ULeiden)
- Voor Jean-Marc Ferry moet elke overdracht van soevereiniteit, goedgekeurd door de lidstaten van de EU, worden gecompenseerd met extra rechten voor burgerparticipatie. De politieke klasse en het middenveld moeten transnationaal worden door de invoering van waarachtige Europese politieke partijen, een eenvormig kiessysteem en de Europeanisering van de Europese media (The Federalist Debate - 07/2011).
- Europa (en zijn lidstaten) opnieuw in het centrum plaatsen van de besluitvorming over een nieuwe economische wereldorde.
- De Europese Unie met één stem (naar buiten) laten spreken. Het belang van een coherent en sterk extern beleid wordt onderschat.
- De huidige bestuursmechanismen van de eurozone zijn een slechte uitdrukking van een 'de facto solidariteit', door de ondermaatse institutionele vertaling van de de facto solidariteit. Het hoofdzakelijk politieke karakter van het probleem van de euro, vereist in hoofdzaak een politieke benadering, niet enkel een technische: nieuwe en duurzame structuren moeten ontstaan, die gemeenschappelijke economische en monetaire actie mogelijk maken.

032 Welke doelstellingen voor de Europese Unie?

'Europa moet er zijn om ons te beschermen,
niet om ons kwetsbaarder te maken'
prof. Thomas Piketty

- Overstijgen van de conventionele soevereiniteit. Daarvoor is naast een betere internationale samenwerking ook een beter 'binnenlands' beleid nodig, zegt Chris Patten, voormalig eurocommissaris en rector van de Universiteit van Oxford.
- Door een Unie te ontwikkelen, niet een nieuwe eenheidsstaat, kan de samenhang onder haar inwoners worden bevorderd.

- Een Unie mag niet worden verward met unificatie. Federalisten zoeken samen te brengen, geen unificatie. Hun taak is subtiel omdat ze een ontwikkeling steunen die in een unificerende richting gaat, zonder een eenheidsstaat na te streven.
- Opvang asymmetrische economische groei van de lidstaten. Iedereen hetzelfde ritme opleggen gaat niet. Een aangepast beleid is hier nodig.
- Reorganisatie van de bevoegdheidsverdeling, met het oog op een democratisch, inclusief, coherent, duurzaam, efficiënt, effectief en transparant Europees beleid.
- Een adequate Europese verdeling van de middelen over de kerndomeinen (nood, nut, effectiviteit, duurzaamheid, meerwaarde).
- Verhelpen aan de publieke onverschilligheid t.a.v. het Europees project.
- Verhelpen aan de inefficiëntie van Europese publieke goederen.
- Verhelpen aan een inefficiënt buitenlands en veiligheidsbeleid en een Europees leger, teneinde globale uitdagingen het hoofd te bieden.

033 Welke principes bij de finaliteit van de Europese Unie?

- Sterke instellingen en eenvoudige werkingsprincipes.
- Europese besteding is efficiënter en goedkoper dan nationale (vermijdt overlapping en brengt voordelen door schaalgrootte).
- Formulering krachtlijnen van het beleid en de uitvoering kunnen gescheiden plaatsvinden (ander bestuursniveau) in een meerlagig systeem in de EU.
- Strikte scheiding en evenwicht tussen de drie machten (wetgevende, uitvoerende en gerechtelijke macht).
- Legitimering van alle beslissingen.
- Alle Europese instellingen moeten verantwoording afleggen.
- Alle Europese bestedingen worden gefinancierd door 'eigen middelen'.
- Kortom: een nieuw systeem van maatschappelijke relaties (veel méér dan enkel economische) relaties moet steunen op nieuwe concepten en een nieuw evenwichtig sociaal-politiek evenwicht in het leven roepen. Sommigen noemen dit 'een sociaal markt economie'. Vraag is of die formulering nu nog volstaat.

04 **Uitgangspunten Europese federalisten**

'Politici die zich blijven afkeren van de Europese integratie dienen het algemeen belang niet.'

041 Theoretisch uitgangspunten

- Vier principes: eenheid, verscheidenheid, subsidiariteit en complementariteit. Precies het samengaan van deze vier principes is kenmerkend voor het federalisme dat de Europese federalisten in Europa willen toepassen.

042 Praktische doelstellingen

- Opvang uiteenlopende ambities lidstaten (twee snelheden, open karakter).
- Herdefiniëring kernactiviteiten.
- Legitimering en democratisering van de EU.

- Een Europa door en voor de burger.
- Bescherming van de welvaart, de competitiviteit, het sociaal en ecologisch model in Europa.

05 Europese voorstellen

‘Tous est possible dans les moments exceptionnels, à condition que l’on soit prêt, que l’on ait un projet clair à l’instant où tout est confus.’
(Jean Monnet in Mémoires, 1976)

051 Belangrijke data

- 2014 is de datum van de volgende Europese verkiezingen. Die verkiezingen moeten in het teken staan van de grote institutionele hervormingen die dienen doorgevoerd te worden. De Europese politieke partijen (fracties) moeten met Europese politieke programma’s te voorschijn komen.
- 2020 is de einddatum voor het nieuwe Meerjarige Financiële Kader van de EU. Als het voor 2013 niet mogelijk is, moeten de EU-bestedingen later worden geheroriënteerd inzake landbouwbeleid, structuurbeleid, kortingen voor lidstaten, en de eigen middelen.

052 Stappenplan

- De invoering van een nieuw Europees model op federale basis, moet om evidente redenen in een aantal afgesproken opeenvolgende stappen worden uitgevoerd:
 - europeanisering of communautarisering van intergouvernementele procedures;
 - toename van het aantal federale procedures en deelsystemen;
 - in een pre-federale fase worden deelsystemen beter op elkaar afgestemd;
 - in een federale fase toepassing van eenvoudige en consequente (federale) werkingsprincipes.
- De stappen komen overeen met politieke voorstellen en hervormingen op korte en op middel- en lange termijn. Hierbij kunnen die termijnen worden gedefinieerd: korte termijn is binnen de 2 tot 3 jaar, middellange termijn: 4 tot 7 jaar en de lange termijn: 8 tot 15 jaar. Dat is zéér kort. De context waarin Europa zich beweegt, evolueert zo snel, dat de tijd die Europa heeft om zich aan te passen korter is geworden. Europa heeft al te veel kostbare tijd verloren.

053 Inhoudelijke bouwstenen

- Volgens Jo Leinen, LEP en voorzitter EBI, kan de bezinning over de toekomst van het Europese project niet alleen plaatsvinden in het middenveld. De legitimiteit van het middenveld ontbreekt door de afwezigheid van koepelorganisaties die alle sectoren van de bevolking vertegenwoordigen. Het uur van de parlementen is aangebroken, nationaal, regionaal en Europees, met hearings, als platform voor een ruim dialoog over Europa. Een (nieuwe samen te roepen) Conventie zou een ‘Congres van het Volk’ kunnen worden. Ook op lokaal vlak moeten er fora voor dialoog met de bevolking komen (11/2005).

- Jurgen Habermas pleit voor een Europese grondwet. Een klassieke, Europese 'nationale' identiteit hebben we niet nodig. Het is beter te steunen op een dieper gewortelde burgerlijke solidariteit, gevestigd in een tekst, die een nieuwe soort van Europees patriottisme (samenhorigheid, nvdr) doet ontstaan. Een goede grondwet moet ons herinneren aan de gemeenschappelijke waarden, zoals vrede, vrijheid; democratie, welzijn, en Europa die institutionele instrumenten verschaffen die beantwoorden aan zijn doelstellingen. De Europese Unie moet een beter afgelijnd project nastreven. De Europese burgers zullen zichzelf maar kunnen identificeren met deze gemeenschappelijke instellingen als ze deze integratie ervaren als een antwoord op hun dagelijkse zorgen (The Federalist Debate - Ernesto Gallo - 02/2006).
- Volgens Habermas heeft Europa nood aan een voorhoede van mensen, die de verwachtingen van het middenveld verwoorden. Een voorhoede van Staten is er ook nodig (02/2006 - o.c.).
- Laten we de politici uitdagen om te tonen dat het niet allemaal puur vertoning en weinig inhoud is. Ze moeten zich opnieuw aan hun kerntaak wijden: namelijk het uitstippelen van een visie en het uitvoeren van een beleid. Naar welk soort samenleving willen we evolueren? Waar willen we op middellange en lange termijn naartoe met ons maatschappijmodel? Welke mate van solidariteit moet worden gehandhaafd, vraagt Stefaan Michielsens zich af? (De Tijd - 16/02/2008).
- Het Europees verdrag bepaalt dat: 'De Unie zich zal inzetten voor een duurzame ontwikkeling van Europa op basis van een evenwichtige economische groei, een sociale markteconomie, die zeer competitief is en die streeft naar volledige tewerkstelling en sociale vooruitgang, met een hoge graad van bescherming en verbetering van de kwaliteit van het milieu.' Deze doelstellingen moeten aanzien worden als Europese publieke goederen en dragen bij tot het welzijn van de Europese burgers. Om tegelijkertijd een verstandige, duurzame en inclusieve groei mogelijk te maken moet de EU beschikken over eigen middelen, stelt prof. Guido Montani, onder-voorzitter van de UEF. Verder moeten de twee beleidslijnen, namelijk bezuiniging en groei, samengesmolten worden in één enkel Europees plan. De EU moet een democratische en verantwoordelijke regering krijgen. Men kan het niet hebben over een Europese economische unie zonder het ruimer probleem van de Europese democratie erbij te betrekken (13/01/2011).
- Het Europees burgerinitiatief treedt op 1/04/2012 in werking. Met minimum 1 miljoen handtekeningen in 1/4 van de lidstaten kan een initiatief worden onderzocht door de Europese Commissie, na hoorzittingen over de motieven van de organisatoren. De burgers in Europa moeten voelen en zien dat hun verzuchtingen en ideeën ernstig worden genomen door de Europese instellingen.

06 Voorlopige besluiten

'The European dream is now embedded in a different world and in a different Europe'. Julian Frisch (New Europe - 16/05/2010)

- Een Europees project formuleren dat bol staat van abstracties en daarom onverstaanbaar is, is een bijna verloren zaak. Europa moet een eenvoudige kernopdracht formuleren, die door iedereen wordt begrepen.
- Europa kan alleen samen met de burger en niet zonder de burger tot stand komen. Dat betekent dat het actieve deel van de publieke opinie zich niet langer afzijdig mag houden en betrokken moet worden.

- Europa kan evenmin totstandkomen tegen de wil van de nationale staten.
- De Europese federalisten moeten de relevantie van hun ideologie toetsen aan de praxis van het gevoerde Europese beleid, de bereikte resultaten en ook de mislukkingen.
- De Europese (politieke) verantwoordelijken (staatshoofden, regeringsleiders, fractieleiders in het Europees Parlement, fractieleiders in de nationale parlementen, belangrijke spelers in het middenveld) zullen zonder twijfel blij moeten geven van politieke moed en een lange termijn visie, wil het Europees project slagen.
- De hoogdringendheid van het federale Europese project moet worden aangetoond en aan het actieve deel van de publieke opinie worden voorgelegd. Een belangrijke aanklacht luidt: het afremmen van de hervorming van het huidige (intergouvernementele) bestuursstelsel door de nationale regeringen veroorzaakt onvermijdelijk een daling van de welvaart, van de concurrentiekracht en van de houdbaarheid van het sociaal model in Europa. Is deze ontwikkeling omkeerbaar? Waarschijnlijk wel. Onvrede over deze toestand moet luid weerklinken.
- De publieke opinie in Europa wordt als getuige opgeroepen. De kloof tussen Europa en de bevolking is groot en maakt het de Europese federalisten niet gemakkelijk hun boodschap over te brengen bij de bevolking (die worstelt met talrijke vooroordelen over Europa). De publieke opinie kan een krachtige hefboom worden die de nationale regeringen onder druk kan zetten en aansporen het verzet tegen een efficiënter Europa te staken of ten minste te milderen.
- Die publieke opinie is de politieke factor nodig om de democratisering en de legitimering van de Europese besluitvorming te verbeteren. De traditionele democratische (nationale of regionale) politieke partijen in Europa zouden een goede bondgenoot kunnen zijn voor de Europese federalisten, ware het niet dat die partijen er veelal een nationale, en soms nationalistische visie op na houden.
- De Europese federalisten moeten hun boodschap wellicht focussen op de vaststelling dat zij dit intergouvernementele Europa niet langer als het hunne kunnen aanzien. Dit is mijn Europa niet, zegt Bart Staes, LEP, die daarbij redenen van sociale billijkheid inroept. De nationale regeringen blokkeren noodzakelijke beslissingen die in het belang van de bevolking zijn. Federalisme, efficiëntie, effectiviteit, transparantie, loyaliteit, verwachtingen van de bevolking in Europa zijn legitieme verwachtingen in het Europa van de toekomst.
- Rationele argumenten zullen de bevolking nooit overtuigen. Beperkte elites misschien wel. Irrationele argumenten, zonder te misleiden, mogen aanwezig zijn in het federalistisch discours. De federalisten zullen in de communicatie met hun diverse doelpublieken het gebruik van rationele en van irrationele argumenten moeten afwegen.
- Voorgaande ontwikkelingen zullen er maar komen na een fundamentele mentaliteitswijziging. Hier zullen, elk en samen met elkaar, de politieke partijen, opinievormers, het onderwijs, media en de Europese instellingen moeten optreden. Zonder die samenwerking is die mentaliteitswijziging niet mogelijk. Een aangepaste pedagogische methode is hierbij belangrijk.
- Zolang er geen verkozen (Europese) federale regering is, die haar middelen haalt uit een directe (Europese) belasting (het belastingpeil mag niet verhogen, nvdr), zal de bevolking geen behoefte voelen om te participeren in de Europese Unie, evenmin als op nationaal niveau, en echte invloed willen uitoefenen op het beleid dat hun dagelijks leven aanbelangt (The Federalist Debate - John Parry - 02/2006).
- Zonder aangepast Europees bestedingsniveau kan er geen adequaat Europees beleid zijn. Concreet zou het Europese bestedingsniveau moeten toenemen van

1 naar 5 procent van het EU/bbp. Dit voorstel gaat uit van de vaststelling dat bestedingen op Europees niveau veel effectiever zijn dan nationaal. Uiteindelijk zullen de lidstaten van de EU er baat bij hebben (minder overlapping en voordeel uit schaalgrootte). Europese bestedingen moeten exclusief worden gefinancierd met eigen Europese inkomsten.

- In een federaal Europa zullen de nationale staten ongetwijfeld meer bevoegdheden behouden dan de deelstaten in de thans bestaande federaties. De Europese federatie zal een supranationale federatie zijn, een federaal verbond van nationale staten, dat op internationaal vlak als een eenheid optreedt (Mr Willy Goos).
- De huidige Europese Unie heeft reeds een aantal federale kenmerken, maar is zelf nog geen federatie. Of en in welke mate ze dat ooit zal worden, is de kern van het debat over de toekomst van Europa (Mr Willy Goos).
- Het stellen van vele hiervoor geformuleerde vragen is eenvoudiger dan het geven van juiste antwoorden en onafwendbare oplossingen.
- Europese federalisten zullen antwoorden dat enkel het federalisme het potentieel heeft om de bestuurlijke noden van Europa correct in te vullen. Dat antwoord is vaag en oppervlakkig. De Europese federalisten moeten in tegendeel méér concrete, realistische en doordachte antwoorden formuleren.
- De Europese federalisten moeten zich vanaf heden toeleggen op de studie van de wezenlijke kenmerken van een Europees federaal bestuursmodel, teneinde aan het publieke debat te kunnen deelnemen. Dit leerproces zal onvermijdelijk evolueren.
- Gelijk hebben is één zaak, gelijk krijgen is wat anders. Een lange termijn strategie houdt hier rekening mee. De strategie van de Europese federalisten moet daarom soepel en gefaseerd zijn, teneinde de snel evoluerende context te kunnen volgen.
- De afwijzing van het Europees federalisme door vele lidstaten van de EU is een politiek feit dat niet kan worden genegeerd door de Europese federalisten. Dit feit zal de strategie en de tactiek van de Europese federalisten mee bepalen en hen wellicht aanzetten om voor een doordacht en realistisch politiek stappenplan te kiezen.
- De doelmatigheid van de overheid is een belangrijke factor voor de weerbaarheid van een politiek en socio-economisch systeem. Dat belang wordt onderschat. Te veel wordt de creatie van welvaart exclusief verbonden met het bedrijfsleven. De kost van een niet effectieve overheid kan zeer hoog oplopen (zie Griekenland).
- Een federalistisch alternatief formuleren is alles bij mekaar een moeilijke onderneming. De eerste belangrijke stap daartoe zijn gemeenschappelijke uitgangspunten. Dan kan men voorzichtig beginnen onderzoeken welke grote alternatieven er zijn. De juiste methodologische stappen moeten worden gezet om bij een gemeenschappelijk project aan te belanden.
- Federalisme is een idee in voortdurende evolutie (Anne-Marie Georges, o.c.).
- Hopen is onvoldoende, volharden in gedachten en actie is noodzakelijk (vrij naar Willem de Zwijger).

Wat is ESIC ?

Het **Europees Studie- en Studiecentrum** vzw, afgekort ESIC, is een onafhankelijk en pluralistisch privé initiatief. ESIC werd opgericht in 1963. ESIC is lid van de Unie van Europese Federalisten, afdeling België, en van de Europese Beweging België.

ESIC heeft als doel het verrichten en het bevorderen van studiewerk en het verstrekken van informatie en duiding over het Europees project, internationale betrekkingen, het federalisme en de plaats van België en Vlaanderen in de wereld. Met het oog op de verwezenlijking van deze doelstelling zal ESIC een ruime waaier van maatschappelijk relevante activiteiten aanbieden die zich richten tot een ruim publiek in het kader van sociaal-cultureel werk voor volwassenen.

ESIC houdt een bibliotheek en een documentatiecentrum. Dit bevat naast informatie over de beleidsdomeinen van de Europese Unie, het thema federalisme en enkele andere belangrijke internationale thema's.

ESIC verzorgt twee publicaties: ESIC Nieuwsbrief (kwartaalterugblik) (c) en Welk Europa? (themareeks) (c). De ESIC Nieuwsbrief wordt elektronisch verspreid (abonnementen). Beide publicaties worden op de website van ESIC geplaatst. ESIC verzorgt een website bestaande uit twee delen: één met informatie en een ander met een debat over Europa. (www.europadebat.be) (c).

ESIC doet aan vormingswerk, brengt debatten, houdt gedachtewisselingen, roept denkgroepen bijeen. Die initiatieven dragen de namen: Café-Europa (c), de cyclus Federalisme, Democratie, Europa (c) en debatten of voordrachten op vraag.

ESIC verstrekt ook begeleiding, ondersteuning en advies over Europese thema's. Die service wordt gratis verstrekt op vraag.

Post scriptum

Robert Verschooten (1939), licentiaat in handels-, maritieme en consulaire wetenschappen (RHHS) (1960-1961).

Programma voor post-universitair bedrijfsbeheer (PPB) (IPO)(1975).

Tijdens zijn carrière actief in logistiek, verkoop, aankoop, public relations en milieuzaken. Europees federalist sedert 1956. Is actief in de vzw Europees Studie- en Informatiecentrum (ESIC) te Antwerpen (opgericht in 1963), eerst als beheerder (sedert 1977) en later als voorzitter (sedert 1996).

Uitgever van ESIC Nieuwsbrief (c), Welk Europa?(c), en de website van ESIC www.europadebat.be (c). Alles wordt gepubliceerd in het Nederlands.

Bezieler van Café-Europa (c), debatsessies voor volwassenen in Antwerpen en van de jaarlijkse cyclus 'Federalisme, Democratie, Europa' (c).

Hij houdt lezingen over Europese thema's en organiseert vormingssessies.

Deze publicatie is eveneens **beschikbaar in het Engels**, onder de titel van 'European federalism', 2011 (c). Vertaling in voorbereiding.

Kan binnenkort worden geraadpleegd op: www.europadebat.be onder ESIC/Publicaties.